

za njegovo vsestransko in uspešno delovanje v prid zadruga, kar se soglasno odobri.

Gospod načelnik se s toplimi besedami zahvali vsem udeležencem občnega zbora in zaključi ob 12. uri 10 minut opoldne občni zbor.

Val. Accetto, načelnik.

Prof. V.

O razvoju ljudske umetnosti.

(Dalje.)

Ljudska umetnost je v mnogih slučajih naravnost kulturno-zgodovinsko ogledalo vsakega naroda, ker moremo sklepati iz motivov, ki jih je uporabljal pri okrašenju svojega pohištva in drugih predmetov na njegove življenske razmere, na kulturno stopnjo in na njegov značaj. Najnavadnejši motivi so vzeti iz njegovega vsakdanjega življenja in iz pravljic in pripovedek, ki so se ohranile med narodom. V veliki meri so ti motivi izraz narodovega verskega življenja in mišljenja. V mnogih se kaže njegova šegavost, pa tudi otožnost. Razumljivo je, da je narava, kakor na njegovo dušo in njegov značaj, vplivala tudi na ljudsko umetnost. Zelo se pozna na vseh teh predmetih vpliv cerkve. Poleg monogramov I. M. I. H. S. je domači vaški umetnik upodabljal tudi najvažnejše dogodke iz življenja svetnikov, ki so mu bili najbolj znani. Zelo mnogobrojni so tudi erotični simboli, kakor srce itd. Cvetlice, ki živijo tudi v narodnem pesništvu, posebno »nageljček«, še dandanes ponos kmetске deklice, najdemo nešteto krat upodobljene. Šegavost, pa tudi pobožnost našega naroda odsevata iz raznih napisov na vrčih, na pohištvu itd. Mnogokrat izražajo ti izdelki praznovnost ljudstva in strah pred duhovi in raznimi bajnimi bitji. Zelo pogostoma vidimo na zibeljkah, posteljah in drugih izdelkih vrezano ali narisano znano znamenje proti mōri, ki bi naj varovalo lastnika teh stvari pred to mučno bajeslovno mučilko. Znano je, da živi med ljudstvom vera, po kateri je rdeča barva dobro obrambno sredstvo proti strahovom in duhovom.

Če primerjamo evropske izdelke ljudske umetnosti med seboj, opazimo neko sorodnost umetniških motivov pri raznih narodih. To sorodnost si lahko razložimo iz sledečih razlogov. Predvsem ne smemo pozabiti, da večina evropskih narodov veže plemenska sorodnost, ki je nekoč družila vse narode arijskega plemena. Kakor so se ohranile mnogoštevilne besedne korenike v vseh jezikih arijskih narodov, ravno tako so se ohranili primi-

tivni, prastari umetniški motivi in nazori iz tiste prastare zgodovinske dobe, ko so bivali arijski narodi še skupaj in govorili en jezik.

Nadaljnji vzrok te sorodnosti je vpliv grško-rimske kulture, ki se je razširila po vsi srednji in zahodni Evropi, dočim je prevladoval in prevladuje še dandanes v vzhodni Evropi in na Balkanu vzhodnorimska kultura, ki je prišla iz Carigrada.

Še v mnogo večji meri se kaže pri vseh ljudsko-umetniških umetvorih vpliv vere in cerkve. Velikega pomena za izenačenje ljudsko-umetniških motivov je bil tudi živahen, tisočletja trajajoč promet med posameznimi evropskimi narodi.

Vkljub vsej sorodnosti in skupnosti kažejo vendar izdelki posameznih narodov in posameznih pokrajin svoje posebne značilnosti, ki so posledica življenskega načina naroda in vpliva sosednjih pokrajin.

Jugoslovanske dežele, posebno pa mala Slovenija, so stale, kakor smo to že večkrat poudarjali, dolga stoletja pod najrazličnejšimi tujimi kulturnimi vplivi, ki se kažejo tudi na izdelkih domače slov. umetnosti, predvsem v slovenskih deželah in orientalski vpliv, se slov. dežele niso mogle znebiti nemško-alpskega in laškega vpliva.

V sledečem hočemo govoriti o posameznih panogah ljudske ali domače umetnosti, predvsem v slovenskih deželah in po možnosti določiti, kaj je domače, kaj tuje, oziroma kaj se je tekom časa v slov. kmetški hiši udomačilo in postalo na ta način domače blago.

Les, ki je služil in deloma še služi v veliki meri kot stavbni material, je tudi najpripravnejša snov za izdelovanje ljudsko-umetno-obrtniških izdelkov, ker je pač skoraj povsod v večji ali manjši meri na razpolago in ker se za obdelovanje lesa potrebuje primeroma malo orodja. Še dandanes sta v mnogih revnih, gorskih krajih sekira in žaga edini orodji, ki ju rabi gorjanec pri stavbi svoje hiše, pri čemer je seveda on sam stavbenik. Les je nadalje tudi še do današnjega dne najvažnejša snov domače industrije. Do najnovejše dobe je kmet tudi svoje pohištvo v veliki meri izdelal sam in ga tudi po svoje, na preprosti način okrasil. Polagoma so se nekateri posebno izobrazili v izdelovanju in okrašenju pohištva in so prevzeli taka dela prvotno le v domači vasi, pozneje v bližnji okolici in slednjič so šli na potovanja kot potujoči umetniki. Posebno znani so bili tudi v naših krajih tirolski »Kistlerji«. Neizogibna posledica tega je bila, da imajo izdelki domače umetnosti toliko sorodnih in skupnih motivov širom obsežnih pokrajin in da lahko na primer govorimo o alpski, bal-

kanski i. t. d. ljudski umetnosti. Teh domačih umetnikov vendar ne moremo imenovati obrtnikov, ker so delali le od slučaja do slučaja, le v določenih letnih dobah in sicer prvotno vedno na domu naročnika, »na štero«, kjer jim je pomagal pri delu tudi domačin s svojo družino. Delali so nadalje prvotno le na naročilo in hodili so »na štero« delat, kadar je bilo treba izgotoviti balo za domačo hčerko. O obrtnikih govorimo lahko šele takrat, ko so začeli izdelovati suho robo, kipe svetnikov i. t. d. na zalogo, ki so jo potem prodajali na prihodnjem semnju, ali pa zalagali s svojimi izdelki prodajalce bližnjega mesta. Z domačo umetniško obrtjo v tem smislu se peča še vedno lepo število gorskih prebivalcev v Alpah, Krušnih gorah in drugod. Vsa družina od najstarejšega do najmlajšega člana se peča edino le s tem in nekatere vasi izdelajo na tisoče otroških igrač, kipov itd. V tem slučaju v resnici ne smemo več govoriti o domači umetnosti, ampak le še o domači obrti, ker izdelajo surovo obliko stroji in ker sloni vse na principu razdelitve dela. K domačim obrtniškim izdelkom prištevamo tudi »suho« robo naših Ribničanov, če tudi je ta ali ona žlica bolj ali manj umetno izrezljana.

Vrnimo se k pohištvu in hočemo govoriti o načinu okrašenja! Brez dvoma je poslikano kmetško pohištvo novejšega datuma (iz začetka 18. stol.) Mnogo starejše je z različnimi, manj ali bolj globokimi zarezanimi ornamentami okrašeno pohištvo. Najstarejša, ker najpreprostejša je gotovo vrezna, ali bolje vtisna tehnika (Ritztechnik), pri kateri se les sploh ne izreže, ampak z orodjem vtisne. Izrezna tehnika je lahko dvojna, namreč ploščnata (Flachtechnik) pri kateri so se takorekoč le mejne črte ornamenta izrezale, dočim je ploskev ostala ohranjena, ali pa polreliefom podobna izrezna ornamentika (Kerbschnitt). Mnogokrat so vsi trije načini zarezne ornamentike na istem predmetu združeni.

Podlaga teh ornamentalnih motivov je krog, oziroma sploh geometriške črte. Razen tega so uporabljali pozneje v ornamentiki tudi monograme Jezus in Marija, začetne črke naročnika, letnice, cvetlice i. t. d. Geometriška ornamentika je na vsak način kot najpreprostejša tudi najstarejša.

Poleg omenjenih načinov okrašenja je bila v navadi tudi t. zv. intarsia, t. j. izpolnjenje zarez s slamo, s pečatnim, ali navadnim voskom, kakor n. pr. na Kranjskem pri žličnih držalnih, in pozneje z raznobarnim lesom. Tuintam so izrezane ornamente kratkomalo pobarvali, dokler niso slednjič z raznimi živimi barvami pobarvali

cele ploskve, a pri tem obdržali razdelitev ploskve v posamezna polja. Prejšnje stare motive, kakor tudi staro ploskovno razdelitev so seveda pozneje izpodrinili motivi, ki so jim jih nudile vaške cerkve. Najboljši vzgled za to so nam naše živo pobarvane skrinje, na katerih opazimo poleg raznih oltarnih šopkov in stebrov na prednji ploskvi in stranskih ploskvah okrogle slikane ornamente, kot ostanke stare zarezne tehnike.

Z zarezniimi ornamentami so vaški umetniki krasili posebno mize, ki so jim služile tudi za mesenje testa t. zv. »mentrge«, postelje, skrinje, naslonjala pri klopih, omare, vrata vzdanih omar in omari i. t. d.

Veliko večji pomen pa ima les, kot snov domače umetniške obrti, pri izdelovanju manjših predmetov. Ravno z ozirom na les bi lahko imenovali domačo umetnost pastirsko umetnost. Pastirju je na paši les vedno na razpolago. Kot orodje mu je služil dobro nabrušen pipec, brez katerega si ne moremo misliti niti šestletnega pastirja. Na nekdanjih obširnih skupnih občinskih pašnikih, »gmajne« imenovanih, ali pa na planinah je ostajalo pastirju vedno dovolj prostega časa. Iskal si je dela, ki ga ni oviralo pri njegovem poslu, a mu vendar preganjalo dolgčas. Vrezal si je palico in jo okrasil z izrezanjem lubja na določenih mestih z krožnimi in spiralnimi ornamentami. To je bil začetek, pozneje je vrezal te ornamente že v les in izrezane črke pobarval z okrasno zemljo, ki jo je našel v bližini, ali pa z rdečim sokom kakih jagod. Prvi posrečeni poskusi so mu dali pogum in ga vzpodbudili k težjim. Pod njegovim nožčem so polagoma nastajale lepo izrezljane in z zarezniimi ornamentami okrašene zavratnice za zvonce, s katerimi je obdaril svoje ljubljence med živino. Svojemu gospodarju, ki je prišel na planino kositi, je podaril osenjak za brusni kamen, svoji tovarišici na planini je oskrbel kuhinjo z lesenimi žlicami, žličnjaki in modeli za sir in sirovo maslo, kakoršne uporabljajo še danes na planinah. Slednjič se je lotil celo izrezljavanja majnih kipcev, pastirjev in ovac, ki jih je prinesel gospodarjevim otrokom za božične jaslice. Ob dolgih zimskih večerih je v dolini pri slabo brleči treski nadaljeval svojo umetnost, občudovan od sosedov. To občudovanje mu je naklonilo morda celo srce mlade predice, kateri je izrezljal mnogokrat z neizmernim potrpljenjem prekrasno stlčpičasto preslico, ali pa še mnogo umetnejšo preslično iglo. Pozabil tudi ni svoje gospodinje, kateri je izdelal, več ali manj okrašene »niške« t. j. valjasto leseno posodo, ki je služila raznim namenom.

(Dalje prihodnjik.)

Vajeniški domovi.

Na obrtnem kongresu v Celju, ki se je vršil dne 9. novembra 1919, je bila glede vajeniških domov sprejeta na predlog ravnatelja Urada za pospeševanje obrti v Ljubljani sledeča resolucija:

»V večjih mestih, kjer je obrt zelo razvita, priporočamo ustanovitev »vajeniških domov«, kjer bi imeli vajenci v svojem prostem času zavetje, zabavo, pouk in zavetje. V poštev pridejo vajenci, katerim mojstri radi prevelikega obrata ali družinskih razmer ne morejo preskrbeti stanovalja.

K vzdrževanju »vajeniških domov« naj bi prispevali mojstri, sodelovalo naj bi pa tudi poverjeništvu za socialno skrb.

Ministrstvo za socialno politiko (Središnja inspekcija rada) v Beogradu se je obrnilo radi ustanovitve vajeniških domov z dopisom broj 26718 z dne 5. maja 1921 na Obrtno nadzorništvo v Ljubljani, da mu poda izčrpne podatke, koliko vajeniških domov v Sloveniji že obstoja ter kje bi bila ustanovitev novih vajeniških domov potrebna, da bi zamoglo izdelati primeren načrt ter presojati o načinu državne podpore.

Pri Obrtnem nadzorništvu se je vršila 27. maja o ustanovitvi vajeniških domov v Sloveniji anketa, kjer je bilo sklenjeno, da je v področju ljubljanskega obrtnega nadzorništva poleg vajeniškega doma v Ljubljani nujno potrebna ustanovitev enakih vajeniških domov tudi v št. Vidu nad Ljubljano, Kranju, Kamniku, Trzinu, Vrhniki in Novem mestu.

Glede ustanovitve pripravljanih odborov za ustanovitev vajeniških domov je bil tozadeven dopis doposlani kompetentnim odborom obrtnih organizacij v omenjenih mestih.

Nameščenje vajencev v obrtnih in industrijskih podjetjih.

Deželna vlada za Slovenijo, poverjeništvu za socialno skrb v Ljubljani, je odposlala vsem političnim okrajnim oblastvom in mestnim magistratom v Sloveniji sledečo okrožnico:

Nepravilno nameščanje vajencev je postalo po vojni vsled vedno naraščajočih zahtev kvalificiranega delavstva skoraj običajno. V tem dejstvu leži velika nevarnost, da se bodo vajenci, ki nimajo dovolj učne možnosti, predvsem dovolj sodelujočih pomočnikov, ki so poleg mojstra potrebni vadiitelji vajenca, obrta le slabo izučili.

Ti vajenci bodo vsled nezadostnega izučanja v obrtu na eni strani težko dobili

pomočniška mesta in tako pomnoževali brezposelno množico, na drugi strani pa povzročevali propadanje samostojnega obrta, ali pa se bodo morale podeljevati obrtne pravice nezadostno kvalificiranim pomočnikom, s čimer se bo izpodkopaval ugled obrtništva.

Krivda na teh nezdravih razmerah zadene skoraj v vseh slučajih obrtne zadruge, ki ne ščitijo v zadostni meri združnih predpisov. Zdržna pravila določajo število vajencev v posameznem obratovanju. Teh določil se pa obrtniki ne drže in zaposlujejo po več vajencev brez pomočnikov ali enega pomočnika in celo do deset vajencev ali drugače v očitnem nesoglasju z združnimi predpisi, ne da bi posegla zadruga vmes in napravila konec takim razmeram.

Posebno veliko se greši v tem oziru tam, kjer ne vodijo obrtne zadruge ne zapisnika vajencev ne pomočnikov niti ne potrjuje načelnstvo sklenjenih pogodb med združnim članom in očetom ali varuhom vajenca.

Da se uspešno zajezi dosedanje čezmerno nameščenje vajencev, naroča poverjeništvu za socialno skrbstvo naslovnim oblastvom, da opomnijo zadruge na njih dolžnosti, da poslujejo točno, kakor predpisujejo združna pravila in obrtni red, zlasti, da se ne prekorači dovoljeno število vajencev.

Obrtne oblasti naj tozadevno delovanje obrtnih združenj, oziroma njih načelnikov strogo nadzorujejo in v slučaju nerednosti proti njim postopajo v smislu določila §. 127, odst. 6. obrtnega reda.

Nesrečna carinska politika.

Dne 10. maja so poslanci dr. Gosar, Gostinčar in tovariši vložili na ministra financ kot predsednika gospodarskega sveta, dalje na ministra za poljedelstvo in socialno politiko sledečo interpelacijo:

»Naša carinska politika pomeni nasproti neposredujočim delavnim slojem največjo socialno krivico. Namesto da bi država iskala sredstev za kritje svojih potrebščin tam, kjer se je med vojno in po povratu nagromadilo ogromno premoženje, ki donša svojim lastnikom na škodo delavnih slojev v obliki obresti dividende, trgovskega dobička itd. vedno nove dohodke, nalaga potom carine na najvažnejše življenske potrebščine revnim slojem kruta bremena, ki silijo in tlačijo delavno ljudstvo v vedno obupnejši položaj. Drugod po svetu pojenjuje draginja in položaj širokih mas se bojša, pri nas pa postajajo ravno vsled naše napačne in krivične carinske politike razmere vedno bolj